

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Γ ΛΥΚΕΙΟΥ

A1.α. Να γράψετε τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «Σωστό», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «Λάθος», αν είναι λανθασμένη, με βάση το αρχαίο κείμενο και να τεκμηριώσετε κάθε απάντησή σας γράφοντας τις λέξεις/φράσεις του αρχαίου κειμένου που την επιβεβαιώνουν:

ΑΠΑΝΤΗΣΗ:

- 1) Τα κριτήρια τμήσης ενός μεγέθους κατά τον Αριστοτέλη είναι η συνέχεια και η διαιρετότητά του. **Σ** «Ἐν παντὶ δὴ συνεχεῖ καὶ διαιρετῶ ἔστι λαβεῖν τὸ μὲν πλεῖον τὸ δ' ἔλαττον τὸ δ' ἴσον»
- 2) Το αντικειμενικό μέσο επιδέχεται διαφοροποίησης. **Λ** «Λέγω δὲ τοῦ μὲν πράγματος μέσον τὸ ἴσον ἀπέχον ἀφ' ἑκατέρου τῶν ἄκρων, ὅπερ ἔστιν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πᾶσιν».
- 3) Το αντικειμενικό μέσο έχει ποσοτικό χαρακτήρα. **Σ** «Οἷον εἰ τὰ δέκα πολλὰ τὰ δὲ δύο ὀλίγα, τὰ ἕξ μέσα λαμβάνουσι κατὰ τὸ πρᾶγμα· ἴσῳ γὰρ ὑπερέχει τε καὶ ὑπερέχεται τοῦτο δὲ μέσον ἔστι κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν.»
- 4) Το παράδειγμα του φαγητού του αθλητή ενισχύει την έννοια της υποκειμενικής μεσότητας. **Σ** «Τὸ δὲ πρὸς ἡμᾶς οὐχ οὕτω ληπτέον· οὐ γὰρ εἴ τῳ δέκα μναῖ φαγεῖν πολὺ δύο δὲ ὀλίγον, ὁ ἀλείπτῃς ἕξ μναῶ προστάξει· ἔστι γὰρ ἴσως καὶ τοῦτο πολὺ τῷ ληψομένῳ ἢ ὀλίγον»
- 5) Ο Αριστοτέλης δεν συγγενεύει πνευματικά με τον Σωκράτη ως προς την προτροπή «γνῶθι σαυτόν» για τον προσδιορισμό της ηθικής αρετής. **Λ** «Οὕτω δὴ πᾶς ἐπιστήμων τὴν ὑπερβολὴν μὲν καὶ τὴν ἔλλειψιν φεύγει, τὸ δὲ μέσον ζητεῖ»
- 6) Η ηθική αρετή είναι αποτέλεσμα ελεύθερης επιλογής του ανθρώπου και σχετίζεται με το επιθυμητικό μέρος της ανθρώπινης ψυχής. **Σ** «τὸ δὲ μέσον ζητεῖ καὶ τοῦθ' αἰρεῖται»

(Μονάδες 06)

A1.β Να εντοπίσετε στο κείμενο στοιχεία που αποδεικνύουν την ανάγκη του Αριστοτέλη να δημιουργήσει νέους επιστημονικούς όρους, κάτι που αποτελεί μια επίπονη και αγωνιώδη προσπάθεια εκ μέρους του φιλοσόφου να επικοινωνήσει στο ευρύ κοινό έννοιες που πρώτος αυτός συλλαμβάνει διανοητικά.

ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ:

Είναι γνωστό ότι την εποχή που έζησε ο Αριστοτέλης οι περισσότερες επιστήμες, όπως η λογική, η βιολογία, η αστρονομία ή η ιατρική, είτε βρίσκονταν σε εμβρυακό ακόμα στάδιο είτε δεν είχαν καν θεμελιωθεί. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μην υπάρχει διαμορφωμένο επιστημονικό λεξιλόγιο για καθεμία από αυτές και οι στοχαστές ή οι επιστήμονες να καλούνται να επινοήσουν οι ίδιοι λέξεις ή εκφράσεις που θα απέδιδαν τις έννοιες ή τους επιστημονικούς όρους που ήθελαν να δηλώσουν. Μάλιστα, ο Αριστοτέλης υπήρξε ο εισηγητής και θεμελιωτής πολλών επιμέρους φιλοσοφικών και επιστημονικών κλάδων, με αποτέλεσμα να κληθεί σε πολλές περιπτώσεις να επινοήσει λέξεις ή εκφράσεις που θα αποτελούσαν πλέον ειδικούς επιστημονικούς όρους.

Κάτι ανάλογο συνέβη και στην παρούσα περίπτωση. Ο φιλόσοφος, στην προσπάθειά του να διακρίνει τα διαφορετικά είδη μεσότητας, βρέθηκε στην ανάγκη να εκφράσει δύο έννοιες που ήταν άγνωστες στην εποχή του και τις οποίες πρώτος αυτός συνέλαβε διανοητικά, αυτές που εμείς σήμερα αποδίδουμε με τις λέξεις «αντικειμενικός» και «υποκειμενικός» (μεταφραστικά δάνεια των αντίστοιχων λατινικών λέξεων «objectivus» και «subjectivus»). Ταυτόχρονα, η ανυπαρξία στην αρχαιότητα ειδικής ορολογίας για τη δήλωσή τους υποχρέωσε τον Αριστοτέλη να επινοήσει ο ίδιος εκφράσεις που θα απέδιδαν με τη μεγαλύτερη δυνατή πιστότητα και ακρίβεια τις προαναφερθείσες έννοιες: «κατ' αὐτὸ τὸ πράγμα», «τὸ τοῦ πράγματος», «κατὰ τὸ πράγμα» για την πρώτη από αυτές, «πρὸς ἡμᾶς» για τη δεύτερη. Μάλιστα, η χρήση από τον Αριστοτέλη περισσότερων της μίας εκφράσεων ή διατυπώσεων για την απόδοση της πρώτης έννοιας μαρτυρά την επίμοχθη και συχνά αγωνιώδη προσπάθεια που καταβάλλει ένας επιστήμονας, προκειμένου να ορίσει επακριβώς έννοιες που πρώτος αυτός συλλαμβάνει με τον νου του.

(Μονάδες 4)

(Μονάδες 10)

B.1 Να αναλύσετε διεξοδικά την έννοια που επιχειρεί να προσδιορίσει ο Αριστοτέλης στο συγκεκριμένο απόσπασμα και να αναφέρετε την δομική θέση της στην διατύπωση του ορισμού της ηθικής αρετής. Στην συνέχεια να εντοπίσετε τα ενισχυτικά παραδείγματα για την αποσαφήνιση των κριτηρίων που παρατίθενται, διαγράφοντας παράλληλα το επιστημονικό ήθος του Σταγειρίτη.

ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ:

Ο Αριστοτέλης στο σημείο αυτό της φιλοσοφικής του πραγματείας, έχοντας προσδιορίσει ήδη το προσεχές γένος της ηθικής αρετής («έξις»), επιδίδεται σε μια προσπάθεια εντοπισμού της ειδοποιού διαφορά της από την έξη της κακίας. Καταλήγει ότι αυτή αποτελεί τη μεσότητα ανάμεσα στην υπερβολή και στην έλλειψη· επειδή όμως η μεσότητα μπορεί να οριστεί και με αντικειμενικά και με υποκειμενικά κριτήρια θα επιχειρήσει να ορίσει τα δύο είδη της μεσότητας για να αποσαφηνίσει ότι η υποκειμενική «πρὸς ἡμᾶς» κι όχι η αντικειμενική «κατ' αὐτὸ τὸ πράγμα», «τὸ τοῦ πράγματος», «κατὰ τὸ πράγμα» αποτελεί την ειδοποιό διαφορά της έξης της ηθικής αρετής.

Ο Αριστοτέλης παρατηρεί ότι κάθε πράγμα που είναι ενιαίο και υπόκειται σε διαίρεση μπορεί να διαιρεθεί:

α) σε ἄνισα μέρη (πλεῖον, ἔλαττον)

β) σε ἴσα μέρη (ἴσον)

α) αντικειμενικά

β) υποκειμενικά

Διαχωρίζει λοιπόν την αντικειμενική από την υποκειμενική αντίληψη των ποσοτικών εννοιών. Αναγνωρίζει ότι το περιεχόμενο των ποσοτικών εννοιών διαφοροποιείται ανάλογα με το πεδίο αναφοράς. Όταν το πεδίο αναφοράς είναι ένα πράγμα, οι τρεις έννοιες παίρνουν διαφορετικό περιεχόμενο σε σχέση με το αν το πεδίο αναφοράς είναι ο άνθρωπος.

Το μέσον, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, μπορεί να προσδιοριστεί με βάση δύο κριτήρια: τα αντικειμενικά και τα υποκειμενικά.

«Λέγω δὲ τοῦ μὲν πράγματος μέσον τὸ ἴσον ἀπέχον ἀφ' ἑκατέρου τῶν ἄκρων, ὅπερ ἔστιν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πᾶσιν»

α) Μέσον με βάση τα αντικειμενικά κριτήρια («κατ' αὐτὸ τὸ πράγμα»)

Η έννοια του μέσου στα πράγματα ορίζεται αντικειμενικά, πρόκειται δηλαδή για ένα αριθμητικό μέσο με δύο βασικά γνωρίσματα: πρώτο ότι το μέσο αυτό είναι ένα και, αφού

καθοριστεί, αμετάβλητο και δεύτερο ότι το μέσον αφού οριστεί, είναι το ίδιο και ισχύει για όλα τα πράγματα το ίδιο. Είναι αυτό που ισαπέχει από τα δύο άκρα του πράγματος. Δεν επιδέχεται άρνηση ή αντίρρηση, γιατί ορίζεται αντικειμενικά με βάση αριθμητικά δεδομένα.

«πρὸς ἡμᾶς δὲ ὁ μήτε πλεονάζει μήτε ἐλλείπει· τοῦτο δ' οὐχ ἓν, οὐδὲ ταῦτὸν πᾶσιν»

β) Μέσον με βάση τα υποκειμενικά κριτήρια («πρὸς ἡμᾶς»).

Η έννοια του μέσου στον άνθρωπο δεν ορίζεται με αντικειμενικά αριθμητικά δεδομένα. Η υποκειμενικότητα των κριτηρίων παραπέμπει στις ανθρώπινες ανάγκες και στον διαφορετικό τρόπο που ικανοποιούνται από κάθε άνθρωπο. Υπάρχει ωστόσο ένας γνώμονας που προσανατολίζει κάθε φορά το μέσο· αυτό είναι «το πρέπον» (δέον) που συνδέεται από τη μια με ένα αίτημα ισορροπίας του ανθρώπου και από την άλλη με τη φρόνηση. Επειδή το δέον, αυτό που χρειάζεται κάθε άνθρωπος για να περιέλθει σε κατάσταση ισορροπίας, διαφοροποιείται από περίπτωση σε περίπτωση, ο Αριστοτέλης εύλογα αναγνώρισε στη μεσότητα που αφορά τον άνθρωπο α) ότι δεν είναι μία και μοναδική και β) ούτε ίδια για όλους τους ανθρώπους. Αυτό το μέσο είναι σχετικό και ο προσδιορισμός του εξαρτάται από τον ίδιο τον άνθρωπο, ο οποίος με τη χρήση της λογικής μπορεί να συνεκτιμά διάφορους αστάθμητους και μεταβλητούς παράγοντες, όπως τις ιδιαίτερες ανάγκες του, τις περιστάσεις, την εποχή, τον τόπο ή τα κοινωνικά πρότυπα.

«πρὸς ἡμᾶς δὲ ὁ μήτε πλεονάζει μήτε ἐλλείπει»

Η έννοια της υπερβολής και της έλλειψης

Ο Αριστοτέλης, στην προσπάθειά του να προσδιορίσει την έννοια της «μεσότητας», αναφέρεται και στις έννοιες της «υπερβολής» και της «έλλειψης». Διατυπώνει την άποψη ότι κάθε αρετή είναι «μεσότης» που βρίσκεται ανάμεσα στα δύο άκρα, την υπερβολή και την έλλειψη. Μέσα από τα αντιθετικά ζεύγη που παρέθεσε, έγινε κατανοητό ότι η μεσότητα αποτελεί τη σωστή, την ενδεδειγμένη συμπεριφορά, η οποία επαινείται, γιατί οδηγεί στην κατάκτηση των ηθικών αρετών, ενώ η υπερβολή και η έλλειψη αποτελούν τη λανθασμένη, τη μη ενδεδειγμένη συμπεριφορά, η οποία επικρίνεται, γιατί μας απομακρύνει από τις ηθικές αρετές.

Ο Αριστοτέλης, προκειμένου να στηρίξει τις παραπάνω θέσεις του, θα δώσει δύο παραδείγματα ακολουθώντας έναν επαγωγικό συλλογισμό.

Το παράδειγμα που αναφέρεται στο αντικειμενικό μέσο είναι αριθμητικό. Αν πάρουμε μια σειρά αριθμών από το 2 έως το 10, το δύο είναι το λίγο, το 10 είναι το πολύ, ενώ μέσο είναι το 6, γιατί, σύμφωνα με τις διδασκαλίες της αριθμητικής, απέχει ίση

απόσταση, 4 δηλαδή μονάδες, τόσο από το 2 όσο και από το 10, από τα δύο δηλαδή άκρα. Σ' αυτή δηλαδή την περίπτωση το κριτήριο προσδιορισμού του μέσου είναι **ποσοτικό**.

«Οἷον εἰ τὰ δέκα πολλά τὰ δὲ δύο ὀλίγα, τὰ ἕξ μέσα λαμβάνουσι κατὰ τὸ πρᾶγμα· ἴσῳ γὰρ ὑπερέχει τε καὶ ὑπερέχεται· τοῦτο δὲ μέσον ἐστὶ κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν.»

Το παράδειγμα που αναφέρεται στο **υποκειμενικό μέσο** αντλείται από τον **χώρο του αθλητισμού**. Αν για κάποιον αθλητή το φαγητό των δύο μνων είναι λίγο και το φαγητό των δέκα μνων είναι πολύ, τότε ο προπονητής δεν θα επιλέξει αναγκαστικά το φαγητό των ἕξι μνων, που αντικειμενικά είναι η μεσότητα, γιατί γι' αυτόν τον αθλητή μπορεί να θεωρηθεί μεγάλη μερίδα ή μικρή. Για το Μίλωνα, που ήταν μεγαλόσωμος και έτρωγε μεγάλες ποσότητες φαγητού, είναι λίγο, ενώ για κάποιον που τώρα αρχίζει να γυμνάζεται, είναι πολύ. Το ίδιο ισχύει και για τους αθλητές του δρόμου ή της πάλης. Παρατηρεί δηλαδή κανείς ότι ο προσδιορισμός του μέσου σχετίζεται με **ποιοτικά κριτήρια** και **μεταβλητούς παράγοντες**, όπως η σωματική διάπλαση του αθλητή, ο χρόνος εκγύμνασης και το είδος του αθλήματος. «Τὸ δὲ πρὸς ἡμᾶς οὐχ οὕτω ληπτέον· οὐ γὰρ εἴ τῳ δέκα μναῖ φαγεῖν πολὺ δύο δὲ ὀλίγον, ὁ ἀλείπτης ἕξ μνᾶς προστάξει· ἔστι γὰρ ἴσως καὶ τοῦτο πολὺ τῷ ληψομένῳ ἢ ὀλίγον· Μίλωνι μὲν γὰρ ὀλίγον, τῷ δὲ ἀρχομένῳ τῶν γυμνασίων πολὺ. Ὁμοίως ἐπὶ δρόμου καὶ πάλης.»

«**Μίλων**»: ήταν μεγάλος αθλητής από τον Κρότωνα, τη γνωστή ελληνική αποικία της Κάτω Ιταλίας. Έζησε τον 6ο π.Χ. αιώνα. Η αρχαιότητα μιλούσε με θαυμασμό για τη μεγάλη του δύναμη και τις ποσότητες φαγητού που καταλάωνε.

«**ἐπὶ δρόμου καὶ πάλης**»: εννοούνται συνεκδοχικά οι δρομείς και οι παλαιστές.

Η χρήση των παραδειγμάτων από τον Αριστοτέλη αποδεικνύει τον εμπειρισμό του, την εμπιστοσύνη του στα δεδομένα των αισθήσεων και την προσπάθειά του να καταστήσει εύληπτες στο ευρύ κοινό δύσκολες φιλοσοφικές έννοιες. Ο Σταγερίτης θα μπορούσε να χαρακτηριστεί πανεπιστήμονας, αφού συνδύαζε άριστα τις θεωρητικές γνώσεις με τις θετικές επιστήμες, γλωσσοπλάστης, αφού επινοεί εκφράσεις που αποδίδουν με ακρίβεια έννοιες που δεν αποδίδονταν με ειδική ορολογία στην αρχαιότητα, ρηξικέλευθος, καινοτόμος και διορατικός στοχαστής.

B.2 Στο απόσπασμα από την Ιλιάδα του Ομήρου περιγράφονται οι τελευταίες φάσεις της αριστείας του Πατρόκλου και το «κύκνειο άσμα» του λίγο πριν την θεϊκή παρέμβαση του Απόλλωνα, με σκοπό να τον τιμωρήσει για την ύβρη του. Ο Πάτροκλος υπερέβη το μέτρο και επεχείρησε να καταλάβει το κάστρο της Τροίας παρόλο που δεν ήταν προορισμένος από την μοίρα γι' αυτό. Να συσχετίσετε την αριστοτελική προσέγγιση της μεσότητας με το σχήμα Άτη, Ύβρη, Νέμεση, Τίση που διακατείχε την αρχαία ελληνική σκέψη.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ
ΡΑΨΩΔΙΑ Π ΣΤΙΧΟΙ 684- 709

Τότ' εἶπε του Αυτομέδοντος ο Πάτροκλος να σπρώξει
το αμάξι αυτού κατάποδα των Τρώων και Λυκίων·
ποια τύφλωσις! Αν φύλαγε τον λόγον του Αχιλλέως,
την μοίραν θα εξέφευγε την μαύρην του θανάτου.
Αλλά του Δί' αξίζει ο νους πλιότερο ή του ανθρώπου,
που εύκολα και άνδρ' ατρόμητον δειλιάζει και την νίκην
του αφαιρεί και άλλην φοράν τον σπρώχνει αυτός στην μάχην
όπως **τότ' έβαλε φωτιά στα στήθη του Πατρόκλου.**
Ποιον πρώτον και ποιον ύστερον εγύμνωσες στην μάχην,
Πάτροκλε, οπόταν οι θεοί σ' εκάλεσαν στον Άδην;
Έπεσε πρώτα ο Άδρηστος· ο Αυτόνοος κατόπιν,
ο Επίστωρ, ο Μελάνιππος, ο Πέριμος Μεγάδης,
ο Έχεκλος, ο Έλασος, ο Μούλιος και ο Πυλάρτης,
οι άλλοι εδειλοψύχησαν κι εφύγαν όλοι εμπρός του.

κι Θα 'παιρναν τότ' οι Αχαιοί την υψηλήν Τρωάδα,
τόσο τριγύρω εμάνιζεν η λόγχη του Πατρόκλου,
στον πύργον αν δεν έστεκεν ο Φοίβος, που, των Τρώων
υπέρμαχος, τον όλεθρον εκείνου εμελετούσε.
Και τρεις εσκάλωσε φορές ο Πάτροκλος στο τείχος
και τρεις τον εξετίναξεν ο Φοίβος με τα χέρια
τ' αθάνατα κτυπώντας του την φωτεινήν ασπίδα.
Αλλ' ότι ως δαίμων τέταρτην φοράν εχύθη ο ήρως,
φοβερήν του 'βαλε κραυγήν ο Απόλλων και του εἶπε:
«Πάτροκλε διογέννητε, δεν έχει ορίσ' η μοίρα

των αποτόλμων Τρώων συ την πόλιν να πορθήσεις,
οὐδ' ο Αχιλλεύς, εις την ανδρεία περίσσ' ανώτερός σου».

(ΜΟΝΑΔΕΣ 10)

ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ:

- Ο Πάτροκλος καταλαμβάνεται από την «Άτη», την προσωποποιημένη θεότητα της τύφλωσης του νου «**ποια τύφλωσις!**» και μεθυσμένος από την νικηφόρα επίθεσή του, ορμά να κουρσέψει το κάστρο της Τροίας, αψηφώντας την συμβουλή του Αχιλλέα να μην απομακρυνθεί από τα καράβια. Ξεχνά όμως ότι όπως ήταν δανεική η πανοπλία του φίλου του, «δανεική» θα είναι και η ανδρεία του «**Αν φύλαγε τον λόγον του Αχιλλέως, την μοίραν θα εξέφευγε την μαύρην του θανάτου**». Ο Πάτροκλος επεχείρησε να ξεπεράσει την μοίρα του και οδηγήθηκε στην υπερβολή (Υβρη), αδυνατώντας να τηρήσει το μέτρο· έτσι προκάλεσε την «Νέμεση», δηλαδή την οργή του θείου που παρενέβη για να του αποδώσει την τιμωρία «Τίση», προκειμένου να αποκαταστήσει την ηθική τάξη και την κοσμική ισορροπία που είχε διασαλευτεί «**«Πάτροκλε διογέννητε, δεν έχει ορίσ' η μοίρα των αποτόλμων Τρώων συ την πόλιν να πορθήσεις, οὐδ' ο Αχιλλεύς, εις την ανδρεία περίσσ' ανώτερός σου»**οι άλλοι εδειλοψύχησαν κι εφύγαν όλοι εμπρός του.». Αποτελεί κοινό τόπο στην ελληνική αρχαιότητα ότι η ύβρη που ξεπερνά το μέτρο συντριβεται από τους θεούς.
- Στην αριστοτελική σκέψη η υποκειμενική μεσότητα είναι αυτή που αποτελεί το ζητούμενο κάθε ειδικού σε οποιονδήποτε τομέα της δραστηριότητάς του. Με το «οὕτω δὴ» ο Αριστοτέλης καταλήγει στο συμπέρασμα ότι κάθε «ἐπιστήμων», ειδικός τεχνίτης – δεν εννοεί εδώ ο Αριστοτέλης ειδικούς επιστήμονες όπως στα μαθηματικά, γιατί αυτοί ασχολούνται με το αντικειμενικό μέσο και όχι το υποκειμενικό – αποφεύγει την υπερβολή και την έλλειψη και επιδιώκει και προτιμά («αίρεϊται») το μέσον που προσδιορίζεται με υποκειμενικά και όχι με αντικειμενικά κριτήρια. Έτσι, ο Αριστοτέλης γενικεύει την πρακτική σημασία της υποκειμενικής μεσότητας και συγχρόνως με το ρήμα «αίρεϊται» θέτει και το ζήτημα της προαιρέσεως σε σχέση με τη μεσότητα. Στο συμπέρασμα αυτό, καταφεύγοντας και πάλι στην εμπειρία της καθημερινής ζωής, αναφέρει την κοινή διαπίστωση ότι οι τεχνίτες επιδιώκουν το υποκειμενικό μέσον, αυτό που βρίσκεται σε συμφωνία με τις ανάγκες των ανθρώπων. Το μέσον αυτό το επιδιώκουν «ζητεῖ» και το επιλέγουν «αίρεϊται». Με το δεύτερο ρήμα στο ζήτημα της μεσότητας εισάγεται η ελευθερία της επιλογής και προστίθεται και η ψυχολογική διάστασή του, καθώς συνάγεται ότι η μεσότητα είναι επιλογή που εναπόκειται σε μας να την κάνουμε ή όχι.

- Η αρετή βρίσκεται στο **μέσον**, ανάμεσα δηλαδή στα δύο άκρα, την υπερβολή και την έλλειψη. Ο φιλόσοφος εντοπίζει στην υποκειμενική μεσότητα την ειδοποιό διαφορά της έξης της αρετής από την έξη της κακίας που αποτελεί υπερβολή ή έλλειψη. Εύλογα λοιπόν γίνεται ο συσχετισμός της ύβρης με την υπέρβαση της αριστοτελικής μεσότητας-υπερβολή.
- Η τήρηση του μέτρου αποτελούσε την βασική αρχή στην τέχνη με την συμμετρία, όσο και του αρχαιοελληνικού τρόπου ζωής όπως αποτυπώνεται στο ρητό «μέτρον ἄριστον». Το μέτρο ήταν το ζητούμενο στην Ιπποκρατική ιατρική για την εξασφάλιση της υγείας και της ευεξίας αλλά και στην θεωρία των Πυθαγόρειων φιλοσόφων που θεωρούσαν ότι η αρμονία εξασφαλίζεται μέσω της εξισορρόπησης αντίροπων δυνάμεων στο αισθητό σύμπαν.

ΟΛΕΣ ΟΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΜΕΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΠΕΡΙΣΤΡΕΦΟΝΤΑΙ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟΝ ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΑΞΟΝΑ ΤΗΣ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗΣ ΤΗΣ ΜΕΣΟΤΗΤΑΣ ΜΕ ΤΟ ΜΕΤΡΟ ΕΙΝΑΙ ΑΠΟΔΕΚΤΕΣ.

ΟΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΝΑ ΣΥΝΟΔΕΥΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΧΩΡΙΑ ΚΑΙ ΣΤΑ ΔΥΟ ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΟΥ ΠΑΡΑΛΛΗΛΙΖΟΝΤΑΙ.

Β3.α. Να εντοπίσετε στο κείμενο λέξεις που παρουσιάζουν ετυμολογική συγγένεια με τις ακόλουθες της νέας ελληνικής: κατάλοιπο, αλοιφή, ανείπωτος, δίλημμα, έμβλημα, σταυρός.

κατάλοιπο: ἔλλειψιν/ἔλλείπει
αλοιφή: ἀλείπτῃς
ανείπωτος: λέγω
δίλημμα: λαμβάνουσιν/ληπτέον/ ληψομένω
έμβλημα: ὑπερβολήν
σταυρός: ἐπιστήμων

(μονάδες 6)

Β3.β. **ἀπέχον:** να γράψετε ένα παράγωγο στη νέα ελληνική με καθένα από τα παρακάτω διαφορετικά θέματα του ρηματικού τύπου:

σχ-: σχολείο, σχήμα
οχ- : οχυρό, κατοχή
-ούχος: ραβδούχος, γαλακτούχος, κυπελλούχος
εχ- : εχέμυθος, εχέγγυο

(μονάδες 4)

(ΜΟΝΑΔΕΣ 10)

B4.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ:

1. Λ
2. Λ
3. Σ
4. Σ
5. Λ

(ΜΟΝΑΔΕΣ 10)

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1. Να μεταφράσετε στη νέα ελληνική το απόσπασμα: «Καὶ μηδεὶς ὑμῶν ... τῆς τὰς οὐσίας ἔχουσιν.»

Και κανείς από εσάς να μη θεωρήσει σωστό να μειώσει την προτεινόμενη ποινή, αφού αποβλέπει σε αυτό, δηλαδή ότι είμαι φτωχός και άνθρωπος του λαού. Γιατί δεν είναι δίκαιο να τιμωρείτε με μικρότερη αυστηρότητα, όταν υποστηρίζετε τους άσημους, και με μεγαλύτερη, όταν υποστηρίζετε τους επιφανείς, ούτε να θεωρείτε τους φτωχούς κατώτερους από εκείνους που έχουν αποκτήσει μεγάλη περιουσία. Γιατί, αν είχατε τέτοια γνώμη για τους πολίτες, θα ντροπιάζατε τους ίδιους τους εαυτούς σας. Ακόμα θα ήταν και το πιο φοβερό από όλα, αν, ενώ η πόλη μας έχει δημοκρατικό πολίτευμα, δεν απολαμβάναμε όλοι ανεξαιρέτως τα ίδια δικαιώματα, αλλά από τη μια είχαμε την αξίωση να μετέχουμε στην εξουσία, από την άλλη όμως στερούσαμε τους εαυτούς μας από τα δικαιώματα που μας παρέχουν οι νόμοι, καθώς επίσης αν θέλαμε να πεθαίνουμε πολεμώντας για την πατρίδα, με τις αποφάσεις μας όμως υποστηρίζαμε περισσότερο τους πλούσιους. Αν βέβαια πεισθείτε σ' εμένα, δεν θα αντιμετωπίσετε έτσι τους εαυτούς σας ούτε θα διδάξετε τους πιο νέους να περιφρονούν το πλήθος των πολιτών, ούτε θα θεωρείτε ότι είναι ξένοι (ότι δεν σας αφορούν) τέτοιου είδους δικαστικοί αγώνες, αλλά ο καθένας από εσάς θα ψηφίσει (αποφασίσει) έτσι όπως αν δίκαιζε για λογαριασμό του εαυτού του.

Γ2. Ποιο αίτημα διατυπώνει ο ενάγων προς τους δικαστές και με ποια επιχειρήματα το υποστηρίζει;

Βλ. παραπάνω, μετάφραση.

Γ3α. Στην 1η περίοδο του αποσπάσματος, να μεταφέρετε: (i) την αόριστη επιμεριστική αντωνυμία στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού, (ii) τα τριτόκλιτα

ουσιαστικά στη δοτική ενικού και (iii) το τριτόκλιτο επίθετο στον συγκριτικό βαθμό, στην ίδια πτώση, γένος και αριθμό.

- (i) μηδείς: μηδένες
- (ii) τοῦ πλήθους: τῶ πλήθει, τοῦ τιμήματος: τῶ τιμήματι
- (iii) πένης: πενέστερος

Γ3β. Να γράψετε τον ζητούμενο τύπο για καθεμιά από τις λέξεις που σας δίνονται:
ἐλάττους: τον θετικό βαθμό του επίρρηματος **ὀλίγον**
κεκτημένους: το γ' ενικό οριστικής παρατατικού **ἐκτάτο**
γιγνώσκοντες: το απαρέμφατο παρακειμένου στην ίδια φωνή **ἐγνωκέναι**
ἀποθνήσκοντες: το α' πληθυντικό ευκτικής μέλλοντα **ἀποθανοίμεθα**
νέμοιμεν: το β' πληθυντικό υποτακτικής αορίστου στην ίδια φωνή **νείμητε**
τὴν ψῆφον: τη δοτική πληθυντικού **ταῖς ψήφοις**

Γ4α. Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τις παρακάτω λέξεις.

εἶς: κατηγορούμενο στο ενν. ἐγὼ μέσω του συνδετικού ρ. **εἰμί.**

ἡγεῖσθαι: τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο στην ενν. ἀπρόσωπη έκφραση **οὐ δίκαιον** (ἐστί).

πάντων: γενική διαιρετική στο δεινότατον (ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός).

δημοκρατουμένης: εναντιωματική μετοχή, γενική απόλυτη, επιρρηματικός προσδιορισμός της εναντίωσης στο ρ. **τυγχάνοιμεν.**

ἅπαντες: κατηγορηματικός προσδιορισμός στο ενν. **ἡμεῖς.**

τῶν ἀρχῶν: αντικείμενο στο απαρέμφατο **μετέχων.**

Γ4β. Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τη δευτερεύουσα πρόταση της 1ης περιόδου ως προς το είδος και τη συντακτική της λειτουργία.

ὅτι πένης εἰμί καὶ τοῦ πλήθους εἶς: δ/ουσα ονοματική ειδική πρόταση κρίσεως, επεξήγηση στο (εἶς) τοῦτ(ο).

Γ4γ. «Υμᾶς γὰρ ἂν αὐτοὺς ἀτιμάζοιτ' εἰ τοιαῦτα γινώσκοιτε περὶ τῶν πολλῶν»: να γράψετε την υπόθεση και την απόδοση του υποθετικού λόγου, να προσδιορίσετε το είδος του και να κάνετε τις αναγκαίες μετατροπές, προκειμένου να δηλώνει το μη πραγματικό.

ΥΠΟΘΕΣΗ: εἰ γινώσκοιτε (εἰ + ευκτική)

ΑΠΟΔΟΣΗ: ἂν ἀτιμάζοιτε (δυνητική ευκτική)

ΕΙΔΟΣ: απλή σκέψη του λέγοντος.

ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ

εἰ ἐγινώσκετε (εἰ + οριστική ιστορικού χρόνου)

ἂν ἠτιμάζετε (δυνητική οριστική).

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΖΙΤΖΙΚΑΚΗΣ (ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ)
ΜΑΡΙΑ ΜΠΙΤΣΙΚΑ (ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΥΠΕΥΘΥΝΗ)